

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องการสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในการเมืองไทย ช่วง พ.ศ.2547-2559 มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในการเมืองไทย ช่วง พ.ศ.2547-2559 โดยใช้กรอบแนวคิดหลักการการสังเคราะห์งานวิจัย และแนวคิดเรื่องขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณกับการวิจัยเชิงคุณลักษณะ ประชากรในการวิจัยนี้เป็นการศึกษาโดยทำการสังเคราะห์องค์ความรู้จากการศึกษาเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในการเมืองไทย ช่วง พ.ศ.2547-2559 จากงานวิทยานิพนธ์ งานวิจัยที่สำคัญ ๆ ในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งข้อมูลห้องสมุดสถาบันวิชาการในประเทศไทย จำนวน 107 แห่ง โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) จากแหล่งข้อมูลห้องสมุดสถาบันวิชาการในประเทศไทยเฉพาะที่มีวิทยานิพนธ์และงานวิจัยซึ่งเกี่ยวข้องกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม จำนวน 11 แห่ง ได้แก่ 1) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 3) มหาวิทยาลัยขอนแก่น 4) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 5) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร 6) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 7) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ 8) มหาวิทยาลัยมหิดล 9) มหาวิทยาลัยรามคำแหง 10) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และ 11) มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

หลังจากรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) ทางวิชาการอันได้แก่ วิทยานิพนธ์และงานวิจัย เพื่อนำมาตรวจสอบ สังเคราะห์ เลือกรสร จัดประเภทของข้อมูล ได้ทำการสังเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Synthesis) คือ การใช้ระเบียบวิธีทางสถิติเป็นการนำเสนอข้อค้นพบจากงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ทุกเรื่องในหน่วยมาตรฐานเดียวกัน และบูรณาการข้อค้นพบของรายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่นำมาสังเคราะห์ทั้งหมด พร้อมทั้งแสดงให้เห็นความเกี่ยวข้องระหว่างลักษณะงานวิจัยและวิทยานิพนธ์โดยใช้ระเบียบวิธีทางสถิติด้วยค่าร้อยละ (percentage) สำหรับการสังเคราะห์เชิงคุณลักษณะ (Qualitative Synthesis) คือ การสังเคราะห์เนื้อหาสาระเฉพาะส่วนที่เป็นข้อค้นพบของรายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์ โดยใช้วิธีการสังเคราะห์ด้วยวิธีการบรรยายจะได้บทสรุปรวมข้อค้นพบของรายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่นำมาสังเคราะห์ ใช้วิธีการสังเคราะห์ด้วยวิธีการบรรยาย (descriptive analysis) โดยไม่คงสาระของงานวิจัยและวิทยานิพนธ์แต่ละเรื่อง

6.1 สรุปผลการสังเคราะห์

ผลการสังเคราะห์สามารถสรุปได้ ดังต่อไปนี้

6.1.1 การสังเคราะห์องค์ความรู้ในเชิงปริมาณ

การศึกษาเรื่องการสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในการเมืองไทย ช่วง พ.ศ.2547-2559 สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ในเชิงปริมาณ จากวิทยานิพนธ์และงานวิจัยจำนวน 46 เรื่อง ดังต่อไปนี้

1) สัดส่วนของระยะเวลาการทำงานวิจัย และปีที่ตีพิมพ์

สัดส่วนปีที่ตีพิมพ์ของงานวิจัยเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง ในปี พ.ศ. 2553 และปี พ.ศ. 2554 มีจำนวนมากที่สุด ปีละ 8 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 17.39 รองลงมาคือ ปี พ.ศ. 2552 และ พ.ศ. 2555 มีจำนวน ปีละ 5 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 10.87

2) สัดส่วนของสถาบันที่มีงานวิจัยเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง

สัดส่วนของสถาบันที่มีงานวิจัยเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองมากที่สุด คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีจำนวน 16 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 37.78 ส่วนสถาบันที่มีงานวิจัยเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองน้อยที่สุด ได้แก่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร และมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต มีจำนวนน้อยที่สุด สถาบันละ 1 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 2.17

3) สัดส่วนประเภทของการวิจัย

สัดส่วนประเภทของการวิจัยที่เกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง มีการวิจัยเชิงคุณภาพ ปริมาณมากที่สุด จำนวน 43 เล่ม คิดเป็น ร้อยละ 93.48 รองลงมา คือ การวิจัยแบบผสมผสาน (การวิจัยทั้งคุณภาพทั้งปริมาณ) จำนวน 2 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 4.35 และน้อยที่สุด คือ การวิจัยเชิงปริมาณ มีจำนวน 1 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 2.17

4) สัดส่วนชนิดของประชากรที่ใช้ในการวิจัย

สัดส่วนชนิดของประชากรที่ใช้ในการวิจัย มีการใช้กลุ่มตัวอย่างมากที่สุด จำนวน 39 เล่ม คิดเป็น ร้อยละ 84.78 ส่วนชนิดของประชากรที่ใช้ในการวิจัยมีสัดส่วนรองลงมา คือการใช้ประชากรทั้งหมด จำนวน 7 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 15.22

5) สัดส่วนของเทคนิคการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง

ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพจึงไม่ใช้การสุ่มตัวอย่าง มีจำนวน 42 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 91.30 ส่วนเทคนิคการกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ทฤษฎีแบบอื่น ๆ ได้แก่ การกำหนดเอง และแบบไม่อาศัยหลักความน่าจะเป็น มีจำนวน 4 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 8.70

6) สัดส่วนของเทคนิคการสุ่มตัวอย่าง

สัดส่วนเทคนิคการสุ่มตัวอย่างเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพจึงไม่ใช้การสุ่มตัวอย่าง มีมากที่สุด จำนวน 43 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 93.48 รองมา คือ เทคนิคสุ่มแบบบังเอิญ จำนวน 2 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 4.35 น้อยสุด คือ เทคนิคการสุ่มตัวอย่างของการสุ่มแบบง่าย จำนวน 1 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 2.17

7) สัดส่วนของรูปแบบของการวิจัย

สัดส่วนของรูปแบบของการวิจัยแบบสำรวจ มีจำนวน 33 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 71.74 รองลงมา คือ สัดส่วนของรูปแบบของการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) จำนวน 10 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 21.74 และสัดส่วนของรูปแบบของการวิจัยอื่น ๆ ได้แก่ การวิจัยเอกสาร และการวิเคราะห์เชิงคุณภาพจำนวน 3 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 6.52

8) สัดส่วนของเครื่องมือการวิจัยที่ใช้

สัดส่วนของเครื่องมือการวิจัยที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นแบบการสังเกตการณ์ จำนวน 19 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 41.30 รองลงมาคือ สัดส่วนของเครื่องมือการวิจัยแบบสัมภาษณ์ จำนวน 12 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 26.09 ลำดับถัดมา คือ สัดส่วนของเครื่องมือการวิจัยแบบสอบถาม จำนวน 7 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 15.22 และ สัดส่วนของเครื่องมือการวิจัยที่ใช้แบบอื่น ๆ ได้แก่ การ Focus Group การประชุมปฏิบัติการควบคู่กับแบบสอบถาม การวิเคราะห์เนื้อหาและเอกสาร จำนวน 8 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 17.39

9) สัดส่วนของวิธีที่ใช้ในการหาคคุณภาพเครื่องมือ

สัดส่วนของวิธีที่ใช้ในการหาคคุณภาพเครื่องมือ ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพจึงไม่ใช้การหาคคุณภาพเครื่องมือ จำนวน 42 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 91.30 รองมาเป็นสัดส่วนของวิธีที่ใช้ในการหาคคุณภาพเครื่องมือ แบบความเชื่อมั่น จำนวน 2 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 4.35 และสัดส่วนของวิธีที่ใช้ในการหาคคุณภาพเครื่องมือแบบเที่ยงตรง กับ ไม่ระบุ มีจำนวนน้อยที่สุด อย่างละ 1 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 2.17

10) สัดส่วนของวิธีการทางสถิติที่ใช้ในงานวิจัย

สัดส่วนของวิธีการทางสถิติที่ใช้ในงานวิจัย ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพจึงไม่ใช้วิธีการทางสถิติ จำนวน 40 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 86.96 รองมา คือ สัดส่วนของวิธีการทางสถิติที่ใช้ในงานวิจัยแบบร้อยละ / ค่าเฉลี่ย จำนวน 5 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 10.87 ส่วนสัดส่วนของวิธีการทางสถิติที่ใช้ในงานวิจัยแบบอื่น ๆ จำนวน 1 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 2.17

11) สัดส่วนของเนื้อหางานวิจัยที่เกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง

สัดส่วนของเนื้อหางานวิจัยที่เกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองเรื่องอุดมการณ์ เจตจำนง การจัดโครงสร้างองค์กร ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง จำนวน 21 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 45.65 รองลงมาคือ เนื้อหางานวิจัยที่เกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองเรื่องขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 9 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 19.57 และ สัดส่วนของเนื้อหางานวิจัยที่เกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองเรื่องขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองกับความขัดแย้ง และขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อย คนด้อยสิทธิด้อยโอกาส น้อยที่สุด จำนวน 1 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 2.17

12) สัดส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองประเภทต่าง ๆ

สัดส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองประเภทต่างๆ ส่วนใหญ่เป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง จำนวน 32 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 69.57 รองมาคือ สัดส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรม จำนวน 13 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 28.26 ส่วนสัดส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจน้อยที่สุด จำนวน 1 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 2.17

6.1.2 การสังเคราะห์องค์ความรู้ในเชิงคุณลักษณะ

วิทยานิพนธ์และผลงานวิจัยเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในการเมืองไทย ช่วง พ.ศ. 2547-2559 จำนวน 46 เรื่อง สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ในเชิงคุณลักษณะแบ่งตามลักษณะเนื้อหา งานวิจัยที่เกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง ดังต่อไปนี้

1) การสังเคราะห์ประเด็น วัตถุประสงค์ ระเบียบวิธีวิจัยของการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในการเมืองไทย ช่วง พ.ศ. 2547 - 2559

1.1) ประเด็นในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในการเมืองไทย ช่วง พ.ศ. 2547 - 2559

1.2) วัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในการเมืองไทย ช่วง พ.ศ. 2547 - 2559

1.3) ระเบียบวิธีวิจัยในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในการเมืองไทย ช่วง พ.ศ. 2547 - 2559

2) การสังเคราะห์องค์ความรู้จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในการเมืองไทย ช่วง พ.ศ. 2547 - 2559

3) การพัฒนาองค์ความรู้ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในการเมืองไทย ช่วง พ.ศ. 2547 - 2559

4) ข้อจำกัดขององค์ความรู้ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในการเมืองไทย ช่วง พ.ศ. 2547 - 2559

6.2 ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องการสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในการเมืองไทย ช่วง พ.ศ.2547-2559 มีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

6.2.1 ข้อเสนอแนะในเชิงปริมาณเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในการเมืองไทย

1) สัดส่วนปีที่ตีพิมพ์ของงานวิจัยเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2552 จนถึงปีพ.ศ. 2555 ซึ่งเป็นช่วงเวลาแห่งความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทย อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาต่อมามีจำนวนลดลงเป็นลำดับ สะท้อนให้เห็นว่าบริบททางสังคมการเมืองระดับชาติส่งผลต่อความสนใจในการศึกษา หากแต่ประเด็นที่เกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองมีความกว้างขวางมากกว่านั้น แต่กลับได้รับความสนใจลดลงเมื่อผ่านพ้นช่วงที่มีการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองระดับชาติ ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในมิติที่กว้างขวางมากขึ้นกว่าขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในระดับชาติเท่านั้น

2) สัดส่วนของสถาบันที่มีงานวิจัยเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองส่วนใหญ่เป็นสถาบันการศึกษาในสวนกลาง และสถาบันการศึกษาหลักในภูมิภาค สะท้อนให้เห็นการกระจุกตัวขององค์ความรู้อยู่ที่สถาบันการศึกษาขนาดใหญ่เท่านั้น ขณะที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในระดับพื้นที่ ชุมชนท้องถิ่นกลับได้รับความสนใจในการศึกษาจากสถาบันการศึกษาในพื้นที่น้อยมาก ดังนั้น จึงควรมีการ

ส่งเสริมสนับสนุนให้สถาบันการศึกษาในพื้นที่ให้ความสำคัญและให้ความสนใจในการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองระดับชุมชนท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น

3) สัดส่วนประเภทของการวิจัยที่เกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง ส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ สะท้อนให้เห็นว่า เป็นการใช้วิธีการศึกษาแบบตรรกวิทยา (logical method) ทำให้องค์ความรู้มีลักษณะเป็นการบรรยายเชิงพรรณนา การอธิบายทำนายปรากฏการณ์จึงอาจถูกตั้งคำถามต่อความเป็นตัวแทนของข้อสรุปทั่วไป (generalization) ส่งผลให้การพัฒนาทฤษฎีของการศึกษาเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของไทยไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างจริงจัง ดังนั้น จึงควรใช้วิธีการศึกษาเชิงประจักษ์ (empirical method) ในการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองให้มากขึ้น เพื่อนำไปสู่การพัฒนา “ทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของไทย” ที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมการเมืองของไทยต่อไป

4) สัดส่วนของรูปแบบของการวิจัยที่เกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองส่วนใหญ่เป็นแบบสำรวจ ขณะที่การวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) ซึ่งเป็นรูปแบบของการวิจัยที่จะทำให้นักวิจัยมีส่วนร่วมกับปรากฏการณ์ในการเคลื่อนไหวของขบวนการ กลับมีไม่ถึงกึ่งหนึ่งของวิทยานิพนธ์และงานวิจัยทั้งหมด ดังนั้น ควรมีการเพิ่มรูปแบบวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) ในการศึกษาเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองให้มากขึ้น

5) สัดส่วนของเนื้อหางานวิจัยที่เกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองเกือบครึ่งหนึ่งเป็นการศึกษาอุดมการณ์ เจตจำนง การจัดโครงสร้างองค์กร ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง ขณะที่สัดส่วนของเนื้อหางานวิจัยขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองกับความขัดแย้งซึ่งเป็นประเด็นสำคัญในสภาวะการเมืองแบบมวลชนของไทยกลับมีน้อยที่สุด ดังนั้น ควรมีการศึกษาในประเด็นนี้ให้เพิ่มมากขึ้น

6) สัดส่วนงานวิจัยส่วนใหญ่เกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองมากกว่าครึ่งหนึ่ง ขณะที่การศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในเชิงวัฒนธรรม และเศรษฐกิจยังมีน้อยอยู่ ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในมิติอย่างกว้าง โดยมองขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างมีความเชื่อมโยงกับมิติทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจด้วย

6.2.2 ข้อเสนอแนะในเชิงองค์ความรู้เกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในการเมืองไทย

1) การศึกษาอุดมการณ์ เจตจำนง การจัดโครงสร้างองค์กร ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง ควรศึกษาเปรียบเทียบการจัดตั้ง รูปแบบการต่อสู้เรียกร้อง แกนนำการชุมนุม และเครื่องมือในการสื่อสารไปสู่ผู้ชุมนุมระหว่างกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยกับขบวนการแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) รวมทั้งประเด็นที่จะก่อให้เกิดความขัดแย้งจนนำไปสู่การก่อตัวของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง

2) การศึกษาการสื่อสารทางการเมืองของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง ควรมีการศึกษาการสื่อสารทางการเมืองในรูปแบบใหม่ และการค้นหารูปแบบ พัฒนาการ และการจัดการการสื่อสารทางการเมืองที่ดีและมีประสิทธิภาพจากกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ผ่านมา รวมทั้งประเด็นของ

อิทธิพลของสื่อและการเข้าถึงสื่อในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทยเพื่อจะได้ข้อมูลที่หลากหลายมากขึ้น ผลดีผลเสียและผลกระทบของการสร้างวาทกรรมทางการเมือง

3) การศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรศึกษาเพิ่มเติมสภาพและแนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มิติของการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนซึ่งเป็นตัวกลางในการส่งผ่านข่าวสารไปสู่สังคมเพื่อสร้างการรับรู้ปัญหาาร่วมกันของสังคม ทั้งนี้เพราะประเด็นดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับการต่อสู้เรียกร้องของประชาชนที่ได้รับผลกระทบและเป็น การสร้างพลังให้กับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้ง อาจจะทำการศึกษาผลกระทบในแง่ความรู้สึกรู้สึกความจำเป็นและเหตุผลในเชิงจิตวิทยาว่าการต่อสู้ของ ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางจิตวิทยาของผู้ร่วมขบวนการอย่างไรบ้าง และควรให้ความสนใจกับผลกระทบจากการคัดค้านโครงการของรัฐในโครงการที่เกี่ยวข้องกับ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมว่าก่อให้เกิดผลในเวลาต่อมาอย่างไรต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองด้วย

4) การศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองเกี่ยวกับเพศสภาพ ควรศึกษาเพิ่มเติมความแตกต่างทางด้านฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ที่ถูกศึกษา ทั้งนี้เพราะประเด็นดังกล่าวมีความเกี่ยวข้อง กับกระบวนการสร้างตัวตน การยอมรับทางสังคม และระดับของความอดทนของสังคมที่มีต่อคนข้ามเพศ รวมทั้งการศึกษาผลสะท้อนในระดับบุคคลเพื่อแสดงให้เห็นว่าการเข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของผู้เข้าร่วมขบวนการ เช่น ทศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ การถูก คุกคามจากรัฐและฝ่ายตรงข้าม ฯลฯ อย่างไรก็ตาม อาจจะทำการศึกษาผลสะท้อนในเชิงจิตวิทยาว่าการต่อสู้ของ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางจิตวิทยาของผู้ร่วมขบวนการอย่างไรบ้าง และควรให้ความสนใจกับผลสะท้อนจากการโต้กลับของฝ่ายตรงข้ามของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมว่า ก่อให้เกิดผลในเวลาต่อมาอย่างไรต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมด้วย

5) การศึกษาวิจัยขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองเกี่ยวกับการสาธารณสุข ควรมีการศึกษาปัจจัย ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งปฏิบัติต่อต้านจากคนในชุมชนเกี่ยวกับการดำเนิน นโยบายของภาครัฐ ดังนั้น การมีพื้นที่ในการพูดคุย และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่เปิดกว้างมีโอกาสที่จะ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อจรรโลงประชาธิปไตยได้อย่างแท้จริง

6) การศึกษาวิจัยขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองเกี่ยวกับความขัดแย้ง ควรศึกษาขบวนการ เคลื่อนไหวทางการเมืองระดับชาติ เพื่อเปรียบเทียบ ปรับปรุง แก้ไข ส่งเสริมอันจะเป็นผลประโยชน์ต่อการ ป้องกันและแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย โดยศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ในพื้นที่อื่น ๆ กลุ่มอื่น ๆ ที่ก่อให้เกิด ความขัดแย้งทางการเมือง เพื่อหาสาเหตุของความขัดแย้ง เช่น สาเหตุความแตกต่างจากปัจจัยพื้นฐาน และ สาเหตุความต้องการสนับสนุนกลุ่มการเมือง สาเหตุความแตกต่างจากปัจจัยพื้นฐาน ได้แก่ อุดมการณ์ นโยบาย กำเนิดและพัฒนาการ การจัดองค์กรภายในกลุ่มและโครงสร้างของกลุ่ม แกนนำและสมาชิก การเงินของกลุ่ม ความสัมพันธ์ พัฒนาการ ปฏิสัมพันธ์ การดำเนินการ และพฤติกรรมการณ์สนับสนุนการต่อ ด้านของแต่ละฝ่าย

7) การศึกษาวิจัยขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อย คนด้อยสิทธิด้อยโอกาส ควรมีการนำกรอบแนวคิดทฤษฎีที่มีความกว้างขวางในการอธิบายทำนายปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง และครอบคลุมปัจจัยภายนอกขบวนการด้วย เช่น แนวการวิเคราะห์กระบวนการทางการเมือง (political process approach) รวมทั้งควรมีการศึกษาชนกลุ่มน้อย คนด้อยสิทธิด้อยโอกาสที่มีอย่างหลากหลายในสังคม เพื่อให้เห็นมุมมองต่อปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญหาและการเคลื่อนไหวทางสังคมที่อาจมีลักษณะแตกต่างออกไป

8) การศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ ควรมีการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวคู่ขนาน ขบวนการเคลื่อนไหวโต้กลับ (counter movement) รวมทั้งประเด็นความขัดแย้งอื่น ๆ ที่มีความหลากหลายเพื่อจะได้ข้อมูลจากหลายแหล่งเพิ่มมากขึ้น

6.2.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาเชิงสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในการเมืองไทยในอนาคต

1) การศึกษาเชิงสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในการเมืองไทย ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมทุกปี เนื่องจากมีวิทยานิพนธ์และงานวิจัยของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่มีการเผยแพร่ออกมาอย่างต่อเนื่อง

2) ควรมีการนำองค์ความรู้เกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในการเมืองไทยที่ได้จากการศึกษานี้ไปพัฒนาสู่ทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในสังคมการเมืองไทย เนื่องจากมีการศึกษาจำนวนไม่น้อยที่ตั้งข้อสังเกตว่า ทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในตะวันตกใช้กับขบวนการเคลื่อนไหวในสังคมไทยได้หรือไม่